

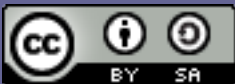
Ιόνιο Πανεπιστήμιο – Τμήμα Πληροφορικής
Αρχιτεκτονική Υπολογιστών
2024-25

Αρχιτεκτονικές Συνόλου Εντολών

(Instruction Set Architectures - ISA)

<https://mixstef.github.io/courses/comparch/>

Μ.Στεφανιδάκης

Ο (μικρο)επεξεργαστής

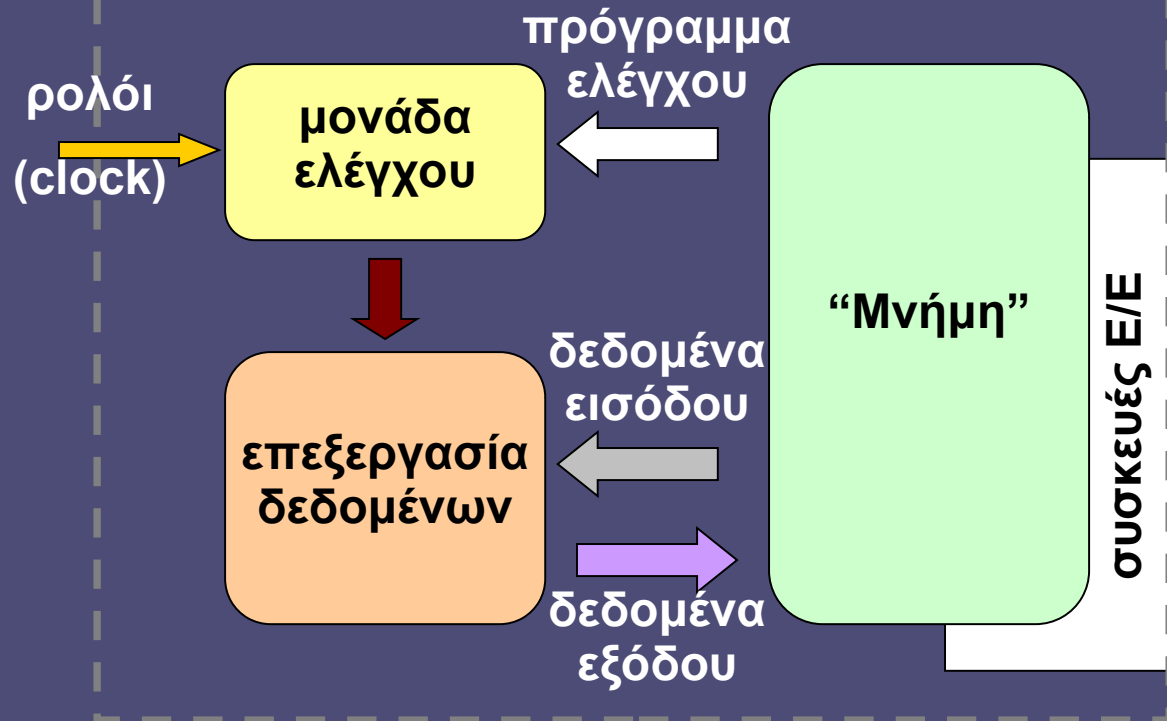
- (Micro)processor
  - Αρχικά, μόνο η Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας (ΚΜΕ)
    - Central Processing Unit (CPU)
  - Περιέχει σήμερα πολλαπλές υπομονάδες επεξεργασίας
    - Σε κάθε «πυρήνα» (core)
    - Με διαφορετικά χαρακτηριστικά ή/και ρόλους
  - Και μέρος της ιεραρχίας μνήμης (κρυφές μνήμες)
  - Καθώς και μέρος των διεπαφών (interfaces) επικοινωνίας με την κύρια μνήμη και τις μονάδες εισόδου - εξόδου

Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας

- **Central Processing Unit (CPU)**
  - Ένας όρος που τείνει προς εξαφάνιση
  - Μετά την εμφάνιση των πολλών/διαφορετικών μονάδων επεξεργασίας στο ίδιο τσιπ
- **Ποιος ο ρόλος μιας Μονάδας Επεξεργασίας**
  - Μετασχηματίζει (επεξεργάζεται) **δεδομένα** σύμφωνα με ένα **πρόγραμμα ελέγχου**
  - Το πρόγραμμα ελέγχου αποτελείται από **εντολές μηχανής**

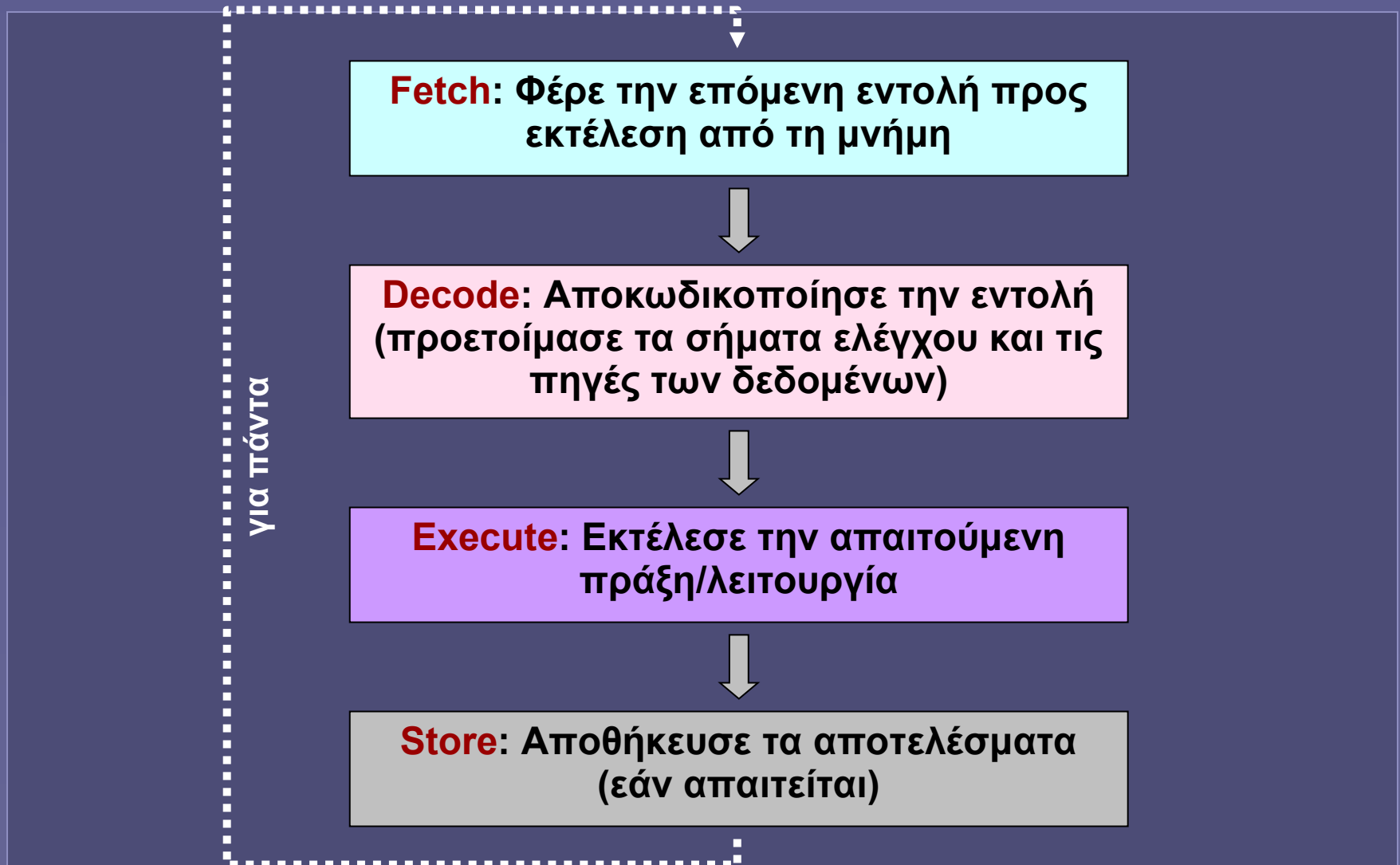
Το μοντέλο «von Neumann»

υπολογιστικό σύστημα

- Το **πρόγραμμα ελέγχου**, όπως και τα **δεδομένα**, αποθηκεύονται στη **μνήμη** του υπολογιστή
  - “**Stored-program computer**”

Εκτέλεση εντολών: ο κύκλος μηχανής

Εκτέλεση εντολών

- **Program Counter (PC) ή Instruction Pointer (IP)**
  - Καταχωρητής ειδικού σκοπού
  - Περιέχει τη **διεύθυνση** της θέσης μνήμης όπου βρίσκεται η **εντολή προς εκτέλεση**
- **Αύξηση PC** μετά την ανάκληση της εντολής ($PC += d$)
  - Μετάβαση στην επόμενη εντολή
- **Ή μεταπήδηση** σε νέα θέση μνήμης (ο PC παίρνει νέα τιμή)
  - Εντολές **διακλάδωσης**
- Η διαδικασία επαναλαμβάνεται συνεχώς
  - Όσο η Μονάδα Επεξεργασίας είναι σε λειτουργία

Η πρώτη εντολή που εκτελείται

- Εκκίνηση εκτέλεσης
  - Με την εφαρμογή τάσης ο PC παίρνει μια προκαθορισμένη τιμή
    - Συνήθως στην αρχή ή στο τέλος της υποστηριζόμενης περιοχής μνήμης
    - Ανάλογα με την αρχιτεκτονική της κάθε Μονάδας Επεξεργασίας
    - Εκεί ο κατασκευαστής έχει τοποθετήσει τις πρώτες εντολές αρχικοποίησης του συστήματος

Αρχιτεκτονική Συνόλου Εντολών

- **Instruction Set Architecture (ISA)**
  - Το ορατό μέρος ενός υπολογιστικού συστήματος για τον προγραμματιστή (και τον μεταγλωττιστή)
  - Δεκαετία 60-70: συνώνυμο του όρου «**αρχιτεκτονική Η/Υ**»
    - «η δομή ενός υπολογιστή, την οποία ο προγραμματιστής πρέπει να γνωρίζει για να γράψει ένα σωστό (**χρονικά ανεξάρτητο**) πρόγραμμα σε γλώσσα μηχανής για τον υπολογιστή αυτόν» (IBM)

Η διεπαφή ISA στην ιεραρχία επιπέδων

- **Αρχιτεκτονική Εντολών (ISA)**
  - Η διεπαφή υλικού-λογισμικού

Αρχιτεκτονική Συνόλου Εντολών (ISA)

- Τι περιγράφει;
  - Διαθέσιμες πράξεις/λειτουργίες
    - Κωδικοποίηση λειτουργιών
  - Μορφή των δεδομένων εισόδου-εξόδου
    - Operands
  - Μέθοδοι προσπέλασης μνήμης
    - Προέλευση των δεδομένων, σχηματισμός διευθύνσεων μνήμης
  - Χώροι προσωρινής αποθήκευσης
    - Καταχωρητές
  - Διακοπές και καταστάσεις σφάλματος
    - Ποια η “αντίδραση” του επεξεργαστή

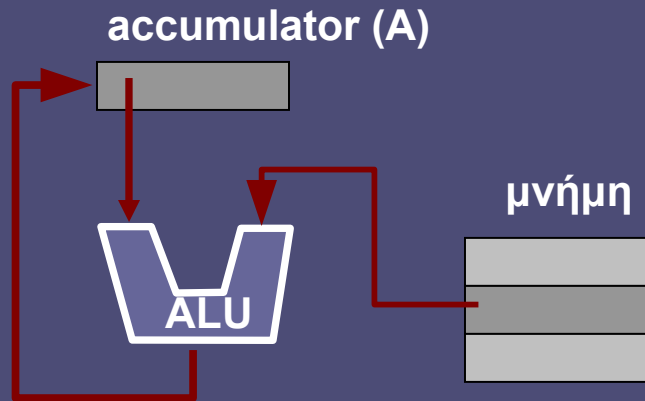
Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής εντολών

- Οι πρώτοι υπολογιστές (.. - '60)
  - Αρχιτεκτονική συσσωρευτή και αργότερα στοίβας
    - Ικανοποιητική λύση λόγω της απλής τεχνολογίας των μεταγλωττιστών της εποχής
- Πολύπλοκες αρχιτεκτονικές ('70 - ..)
  - Ενσωμάτωση σύνθετων μορφών εντολών και μεθόδων προσπέλασης μνήμης
    - Προσπάθεια υποστήριξης υψηλών γλωσσών προγραμματισμού – μείωσης κόστους λογισμικού
    - Πολλά χαρακτηριστικά έμεναν όμως αχρησιμοποίητα...
  - **Complex Instruction Set Computers (CISC)**

Η εξέλιξη της αρχιτεκτονικής εντολών

- **Reduced Instruction Set Computers (RISC) ('80 - ...)**
  - Απλούστερες και φθηνότερες load-store αρχιτεκτονικές με σταθερό μήκος εντολών
  - Μεγαλύτερη απόδοση – ταχύτερη εκτέλεση εντολών
  - Ευνοείται από την αφθονία υλικού χαμηλού κόστους και την προηγμένη τεχνολογία των μεταγλωττιστών
  - Οι σημερινοί επεξεργαστές με εντολές CISC (π.χ. η αρχιτεκτονική x86), μεταφράζουν εσωτερικά μέσω πρόσθετου υλικού (hardware) σε (μικρο)εντολές RISC

Αρχιτεκτονική συσσωρευτή (accumulator)

π.χ. η εντολή:

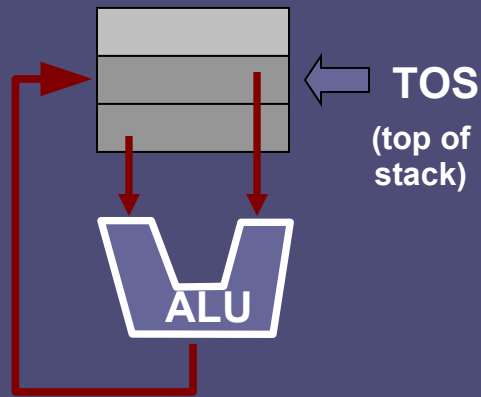
add X

σημαίνει:

$A \leftarrow A + X$

- Μια πηγή δεδομένων **και ταυτόχρονα** θέση αποθήκευσης του αποτελέσματος είναι πάντα ο συσσωρευτής
  - 1-address architecture
  - **Αρχιτεκτονική των πρώτων υπολογιστών**

Αρχιτεκτονική στοίβας (stack)

π.χ. η εντολή:

add

σημαίνει:

$t \leftarrow \text{pop}()$

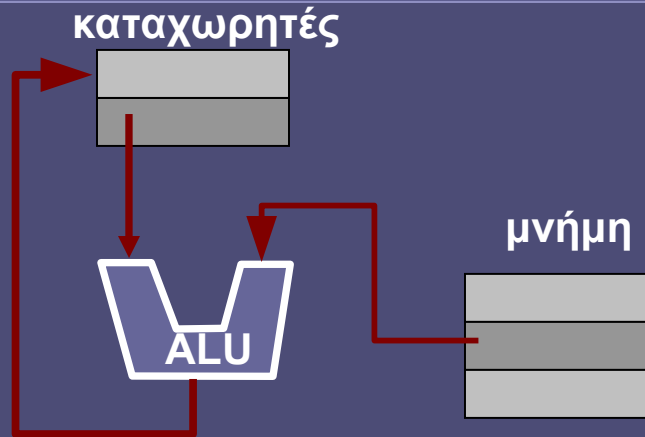
$u \leftarrow \text{pop}()$

$v \leftarrow t + u$

push(v)

- Οι πηγές προσδιορίζονται **έμμεσα**
  - Κορυφή της στοίβας – δεν περιγράφονται στην εντολή
  - 0-address architecture
  - Δημοφιλές σχήμα κατά τη δεκαετία του 60
  - Δύσκολη προσπέλαση στοίβας, απαιτούνται πολλαπλές αντιμεταθέσεις και αντιγραφές για να έρθουν τα δεδομένα στη σωστή θέση

Αρχιτεκτονικές με καταχωρητές (registers)

π.χ. η εντολή:

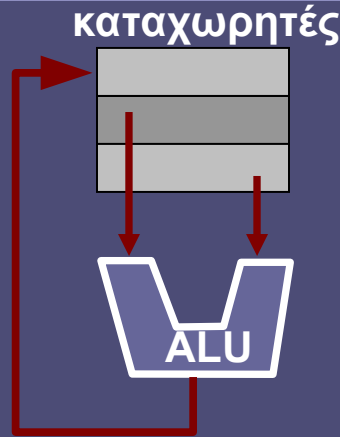
add R2, R1, mem(100)

σημαίνει:

$R2 \leftarrow R1 + \text{mem}[100]$

- **Memory-register**
  - Οποιαδήποτε εντολή μπορεί να προσπελάσει τη μνήμη
- Πολλαπλές προσπελάσεις μνήμης ανά εντολή
  - Λήψη εντολής – Λήψη δεδομένων εντολής
  - Συνωστισμός στον δίαυλο επικοινωνίας με μνήμη
- Πολύπλοκη εκτέλεση εντολής σε πολλαπλά στάδια

Αρχιτεκτονικές με καταχωρητές (registers)

π.χ. η εντολή:

add R1, R2,R3

σημαίνει:

$R1 \leftarrow R2 + R3$

- **Register-register (load-store)**
  - Μόνο εντολές **load** (ανάγνωση) – **store** (εγγραφή) μπορούν να προσπελάσουν τη μνήμη
- **Η αρχιτεκτονική των σύγχρονων επεξεργαστών**
  - Οι καταχωρητές προσπελούνται πολύ γρήγορα
  - Η εκτέλεση των εντολών απαιτεί λιγότερα στάδια
  - Χρειάζονται λιγότερα bits για την επιλογή καταχωρητών

Κωδικοποίηση Εντολών

- Κάθε εντολή είναι μια σειρά δυαδικών ψηφίων

Περιγράφει το είδος της πράξης που θα εκτελεστεί

Περιγράφουν την **προέλευση** των δεδομένων εισόδου (αριθμό καταχωρητή, διεύθυνση μνήμης κλπ) και τον **προορισμό** των δεδομένων εξόδου (αποτελέσματος πράξης)

Το είδος της πράξης (opcode) προσδιορίζει τον τύπο, την προέλευση και τον αριθμό των δεδομένων που συμμετέχουν στην πράξη

Μεταβλητού ή σταθερού μήκους;

- Διαφορετικές αρχιτεκτονικές συνόλου εντολών
  - **Μεταβλητού μήκους:** οι εντολές δεν έχουν τον ίδιο αριθμό bits
    - Συμπαγή προγράμματα (οι συχνά χρησιμοποιούμενες εντολές έχουν μικρότερο μέγεθος)
    - **Σημαντικά πολυπλοκότερο υλικό αποκωδικοποίησης**
  - **Σταθερού μήκους:** όλες οι εντολές έχουν τον ίδιο αριθμό bits (π.χ. 32 bits)
    - Μεγαλύτερα προγράμματα (οι εντολές έχουν μεγαλύτερο μέγεθος)
    - **Απλούστερη και ταχύτερη λήψη-αποκωδικοποίηση**

Εντολές: κατηγορίες λειτουργιών

- Οι τρεις βασικές κατηγορίες
  - **Αριθμητικές και λογικές πράξεις**
    - Από δύο πηγές εισόδου (καταχωρητές/μνήμη) προς έναν προορισμό (καταχωρητή/μνήμη)
  - **Μεταφορά δεδομένων**
    - Από-πρός καταχωρητές/μνήμη
  - **Έλεγχος ροής εκτέλεσης**
    - Διακλαδώσεις και κλήσεις/επιστροφές συναρτήσεων
    - Ειδικές εντολές διακοπής εκτέλεσης

Αριθμητικές/λογικές εντολές

- Αριθμητικές-λογικές πράξεις

- Είδος πράξης
- Είδος δεδομένων
- Πηγές δεδομένων και προορισμός
- Παράδειγμα (θεωρητικό):

- $Rd = Rs1 + Rs2$

- Rd: προορισμός (καταχωρητής αποθήκευσης αποτελέσματος)
- Rs1, Rs2: πηγές (καταχωρητές δεδομένων εισόδου)

Εντολές μεταφοράς δεδομένων

- Μεταφορά δεδομένων
  - Πηγή δεδομένων και προορισμός
  - Το μήκος της μεταφερόμενης λέξης
    - 64, 32, 16 ή 8 bits
  - Παράδειγμα (θεωρητικό):

- $Rd = mem[addr]$

- Στο παράδειγμα η διεύθυνση είναι **απόλυτη** (προσδιορίζεται μέσα στην εντολή)
  - Δεν είναι η χρησιμότερη μορφή διεύθυνσης!

Μέθοδοι προσπέλασης μνήμης

- Ορισμένες εντολές προσπελαίνουν τη μνήμη για ανάγνωση ή εγγραφή δεδομένων
  - Σχεδιασμός για υποβοήθηση του λογισμικού
    - Τοπικές μεταβλητές
    - Δείκτες (έμμεση προσπέλαση)
    - Στατικά δεδομένα
    - Διάσχιση πινάκων
    - Σταθερές τιμές
- Υποστήριξη ανάλογα με αρχιτεκτονική συνόλου εντολών

Μέθοδοι προσπέλασης μνήμης (addressing modes)

- Στο σχηματισμό της διεύθυνσης μνήμης μπορούν να συμμετέχουν:
  - Απόλυτες τιμές διεύθυνσης
  - Καταχωρητές
  - Σταθερές τιμές μετατόπισης (offsets)

<i>displacement</i>	mem[offs+reg]	τοπικές
<i>register indirect</i>	mem[reg]	δείκτες
<i>indexed</i>	mem[reg1+reg2]	πίνακες
<i>direct</i>	mem[addr]	στατικές
<i>memory indirect</i>	mem[mem[reg]]	*δείκτες
<i>auto-increment</i>	mem[reg++]	πίνακες
<i>scaled</i>	mem[offs+reg1+reg2*d]	πίνακες

πιθανή
χρήση

Εντολές διακλάδωσης

- Με συνθήκη
  - `bne R1, R2, +8` // branch if not R1==R2
- Χωρίς συνθήκη, σε απόλυτη διεύθυνση
  - `jump 0xFF97DE00`
- Σχετικά ως προς την τρέχουσα θέση
  - `jump +130` // τρέχουσα θέση + offset (+130)
  - Ο παραγόμενος κώδικας μπορεί να τοποθετηθεί οπουδήποτε στη μνήμη

- Εντολές διακλάδωσης είναι και οι κλήσεις συναρτήσεων και οι επιστροφές από αυτές